

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. spalio 6 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Nacionalinių galutinės instancijos teismų pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą apimtis – Šios pareigos išimtytys – Kriterijai – Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, kuri nacionalinės bylos šalys iškėlė po to, kai Teisingumo Teismas priėmė prejudicinį sprendimą šioje byloje – Priežasčių, pateisinančių būtinybę atsakyti į prejudicinius klausimus, nenurodymas – Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalinis nepriimtimumas“

Byloje C-561/19

dėl *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) 2018 m. lapkričio 15 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2019 m. liepos 23 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Consorzio Italian Management,

Catania Multiservizi SpA

prieš

Rete Ferroviaria Italiana SpA

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, kolegijų pirmininkai A. Arabadjiev (pranešėjas), A. Prechal, M. Vilaras, M. Ilešič, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin ir N. Wahl, teisėjai T. von Danwitz, C. Toader, L. S. Rossi, I. Jarukaitis ir N. Jääskinen,

generalinis advokatas M. Bobek,

posėdžio sekretorius R. Schiano, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2020 m. liepos 15 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Consorzio Italian Management* ir *Catania Multiservizi SpA*, atstovaujamų *avvocati* E. Giardino ir A. Cariola,

* Proceso kalba: italų.

- *Rete Ferroviaria Italiana SpA*, atstovaujamos *avvocato* U. Cossu,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir D. Klebs,
- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos E. de Moustier,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Gattinara, P. Ondrůšek ir L. Haasbeek,

susipažinęs su 2021 m. balandžio 15 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl ESS 2 ir 3 straipsnių, SESV 4 straipsnio 2 dalies, 9, 26, 34 straipsnių, 101 straipsnio 1 dalies e punkto, 106, 151–153, 156 ir 267 straipsnių, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 16 ir 28 straipsnių, 1961 m. spalio 18 d. Turine pasirašytos ir 1996 m. gegužės 3 d. Strasbūre peržiūrėtos Europos socialinės chartijos (toliau – Europos socialinė chartija) ir 1989 m. gruodžio 9 d. Europos Tarybos posėdyje Strasbūre priimtoms Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos (toliau – Socialinių teisių chartija) išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Conorzio Italian Management* ir *Catania Multiservizi SpA*, su kuriomis sudaryta viešojo pirkimo sutartis dėl nacionalinės geležinkelių infrastruktūros valymo paslaugų, ginčą su *Rete Ferroviaria Italiana SpA* (toliau – RFI) dėl pastarosios atsisakymo tenkinti jų prašymą peržiūrėti šios sutarties kainą.

Teisinis pagrindas

- 3 2006 m. balandžio 12 d. *Decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE* (Įstatyminis dekretas Nr. 163, kuriuo nustatytas Darbų, paslaugų ir prekių viešųjų pirkimų kodeksas ir įgyvendinamos direktyvos 2004/17/EB ir 2004/18/EB (GURI, Nr. 100, paprastasis priedas, 2006 m. gegužės 2 d.; toliau – Įstatyminis dekretas Nr. 163/2006) 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta:
„Nesant šiame kodekse aiškių nuostatų, pirmajame straipsnyje nurodytų subjektų sutartys taip pat reglamentuojamos civiliniame kodekse įtvirtintomis nuostatomis.“
- 4 Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115 straipsnio „Kainų tikslinimas“ 1 dalyje numatyta:
„Visose paslaugų teikimo arba prekių tiekimo sutartyse, kurių vykdymas yra tęstinis, turi būti įtvirtinta sąlyga dėl periodinės kainų peržiūros. Peržiūra atliekama remiantis vadovų, atsakingų už prekių ir paslaugų įsigijimą, atliktu tyrimu pagal 7 straipsnio 4 dalies c punkte ir 5 dalyje nurodytus duomenis.“
- 5 Šio įstatyminio dekreto 206 straipsnyje nustatyta, kad sutartims, sudaromoms 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo

(OL L 134, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 19) nurodytuose sektoriuose, t. y. specialiuosiuose dujų, šilumos energijos, elektros energijos, vandens, transporto paslaugų, pašto paslaugų, naftos, dujų, anglies ar kito kietojo kuro žvalgybos arba gavybos, taip pat uostų ir oro uostų sektoriuose, taikomos tik tam tikros to įstatyminio dekreto nuostatos, tačiau tarp jų nėra jo 115 straipsnio.

- 6 Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 210 straipsnyje „Transporto paslaugos“ nustatyta:
- „1. Nepažeidžiant 23 straipsnyje nurodytų išimčių, šios dalies nuostatos taikomos veiklai, susijusiai su tinklų, kuriais visuomenei teikiamos vežimo geležinkeliais, automatinėmis sistemomis, tramvajais, troleibusais, autobusais arba lynais paslaugos, suteikimu arba eksploatavimu.
2. Transporto paslaugų srityje laikoma, kad tinklas egzistuoja, kai paslauga yra teikiama laikantis kompetentingų valstybės valdžios institucijų nustatytų eksploatavimo sąlygų, kaip antai sąlygų, susijusių su maršrutais, kurie turi būti aptarnaujami, pajėgumais, kurie turi būti užtikrinti, arba paslaugos teikimo dažnumu.“
- 7 Šio įstatyminio dekreto 217 straipsnio „Sutartys, sudarytos kitais nei 1 skyriuje nurodytai veiklai vykdyti tikslais arba tokių rūšių veiklai trečiojoje šalyje vykdyti“ 1 dalyje numatyta:
- „Ši dalis netaikoma sutartims, kurias perkantieji subjektai sudaro kitais nei 208–213 straipsniuose nurodytų rūšių veiklai vykdyti tikslais arba tokių rūšių veiklai trečiojoje šalyje vykdyti sąlygomis, nesusijusiomis su fiziniu tinklo panaudojimu arba geografine vietoje [Sajungoje].“
- 8 *Codice civile* (Civilinis kodeksas) 1664 straipsnio „Atlygintinumas arba vykdymo sunkumai“ pirmoje pastraipoje nustatyta:
- „Kai dėl nenumatytų aplinkybių padidėja arba sumažėja medžiagų arba darbo jėgos sąnaudos ir dėl to daugiau kaip viena dešimtąja padidėja arba sumažėja bendra sutarta kaina, laimėjęs konkurso dalyvis arba užsakovas gali prašyti peržiūrėti šią kainą. Peržiūros prašymas gali būti tenkinamas tik dėl vieną dešimtąją viršijančio skirtumo.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 9 RFI nusprendė sudaryti sutartį su pareiškėjomis pagrindinėje byloje *Conorzio Italian Management* ir *Catania Multiservizi*, sudariusiomis laikinąją įmonių asociaciją, dėl patalpų ir kitų viešųjų erdvių valymo, švaros palaikymo ir kitų papildomų paslaugų visoje *Direzione Compartimentale Movimento de Cagliari* (Kaljario regioninė transporto direkcija, Italija) priskiriamoje teritorijoje išsidėsčiusiose stotyse, įrenginiuose, biuruose ir dirbtuvėse teikimo. Į sutartį įtraukta specialioji sąlyga dėl sutartos kainos peržiūros tvarkos, kuria nukrypstama nuo Civilinio kodekso 1664 straipsnio.
- 10 Vykdam šią sutartį pareiškėjos pagrindinėje byloje, remdamosi, be kita ko, Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115 straipsniu, paprašė RFI peržiūrėti anksčiau sutartą kainą, kad būtų atsižvelgta į padidėjusias sutarties išlaidas, kurias lėmė padidėjusios personalo išlaidos. 2012 m. vasario 22 d. sprendimu RFI atmetė šį prašymą.

- 11 Pareiškėjos pagrindinėje byloje kreipėsi į *Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna* (Sardinijos regiono administracinis teismas, Italija), prašydamos panaikinti šį sprendimą, kuriuo atmetas jų prašymas.
- 12 2014 m. birželio 11 d. sprendimu *Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna* (Sardinijos regiono administracinis teismas) skundą atmetė. Šis teismas nusprendė, kad Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115 straipsnis netaikomas su specialiaisiais sektoriais susijusioms sutartims, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje. Tas teismas konstatavo, kad stočių, įrenginių, biurų ir dirbtuvių valymo paslaugų teikimas papildė prie specialiųjų sektorių priskiriamą pagrindinę veiklą, kai suteikiamas arba eksploatuojamas geležinkelių tinklas. Tas teismas pridūrė, kad nereikia peržiūrėti kainos pagal Civilinio kodekso 1664 straipsnį, nes pagrindinės bylos šalys pasinaudojo pagal šį straipsnį turima galimybe nuo jo nukrypti įtraukiant į sudarytą sutartį kainos peržiūrą ribojančią sąlygą.
- 13 Pareiškėjos pagrindinėje byloje padavė apeliacinį skundą dėl to teismo sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui; pirmajame ir antrajame apeliacinio skundo pagrinduose jos teigė, kad, priešingai, nei nusprendė *Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna* (Sardinijos regiono administracinis teismas), pagrindinėje byloje nagrinėjamai sutarčiai taikytinas Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115 straipsnis arba, kaip alternatyva, Civilinio kodekso 1664 straipsnis. Be to, pareiškėjos pagrindinėje byloje ginčijo Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115, 206, 210 ir 217 straipsnių atitiktį Sąjungos teisei: jos teigė, kad šios nuostatos tiek, kiek pagal jas nenumatyta kainų peržiūra transporto sektoriuje, konkrečiau tariant – šiame sektoriuje sudarytose valymo paslaugų sutartyse, prieštarauja, be kita ko, ESS 3 straipsnio 3 daliai, SESV 26, 101 ir paskesniems straipsniams, taip pat Direktyvai 2004/17. Nacionalinės teisės aktuose numatyti pernelyg griežti ir nepateisinami reikalavimai, palyginti su Sąjungos teise. Dėl šių teisės aktų įmonė, su kuria nuspręsta sudaryti sutartį dėl valymo paslaugų, papildančių pagrindines transporto sektoriaus paslaugas, teikimo, taip pat gali atsidurti pavaldumo ir silpnesnėje padėtyje, palyginti su pagrindines paslaugas teikiančia įmone, ir dėl to būtų nepagrįstai ir neproporcingai pažeista sutartinių prievolių pusiausvyra ir iš dalies pakeistos rinkos veikimo taisyklės. Galiausiai tuo atveju, jei sutarčių, sudaromų specialiuosiuose sektoriuose, kainų nebūtų galima peržiūrėti tiesiogiai pagal Direktyvą 2004/17, ši direktyva būtų negaliojanti.
- 14 Pareiškėjos pagrindinėje byloje prašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateikti Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus siekiant nustatyti, ar pagal Sąjungos teisę draudžiamos pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos, ir patikrinti Direktyvos 2004/17 galiojimą.
- 15 2016 m. lapkričio 24 d. nutartimi (ją Teisingumo Teismas gavo 2017 m. kovo 24 d.) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 - „1. Ar Europos Sąjungos teisę (konkrečiai ESS 3 straipsnio 3 dalį, SESV 26, 56–58 ir 101 straipsnius ir [Chartijos] 16 straipsnį) ir Direktyvą 2004/17 atitinka nacionalinės teisės išaiškinimas, pagal kurį negalima peržiūrėti sutarčių, susijusių su <...> specialiaisiais sektoriais, kainų, konkrečiai sutarčių, kurių dalykas skiriasi nuo minėtoje direktyvoje nurodytų sutarčių dalyko, tačiau kurios yra funkciškai su jomis susijusios, kainų?

2. Ar Direktyva 2004/17 (jei būtų nustatyta, kad neleidimas peržiūrėti visų sutarčių, sudarytų ir taikomų <...> specialiuosiuose sektoriuose, kainų tiesiogiai išplaukia iš šios direktyvos) atitinka Europos Sąjungos principus (konkrečiai ESS 3 straipsnio 1 dalį, SESV 26, 56–58 ir 101 straipsnius ir [Chartijos] 16 straipsnį) „dėl to, kad yra neteisinga, neproporcinga, pažeidžia sutartinę pusiausvyrą, taigi, ir veiksmingos rinkos taisyklės“?
- 16 2018 m. balandžio 19 d. Sprendime *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264) Teisingumo Teismas į pirmąjį klausimą atsakė, kad Direktyva 2004/17 ir bendrieji principai, kuriais ji grindžiama, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias nenumatoma periodinės kainų peržiūros sudarius sutartis šia direktyva reglamentuojamuose sektoriuose.
- 17 Tame sprendime Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad pirmasis klausimas nepriimtinas tiek, kiek jis susijęs su ESS 3 straipsnio 3 dalies, SESV 26, 57, 58 ir 101 straipsnių, taip pat SESV 56 straipsnio, išskyrus tuos jo aspektus, kurie susiję su juo paslaugų teikimo laisvės srityje įtvirtintais vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principais ir skaidrumo pareiga, aiškinimu, nes 2016 m. lapkričio 24 d. nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepaaiškinta, kuo šių nuostatų aiškinimas yra reikšmingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje, taigi nesilaikyta Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnyje išdėstytų reikalavimų.
- 18 Be to, dėl Chartijos 16 straipsnio aiškinimo Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 nuostatos, kiek pagal jas nenumatyta periodinės sutarčių kainų peržiūros Direktyva 2004/17 reglamentuojamuose sektoriuose, negali būti laikomos įgyvendinančiomis Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.
- 19 Atsižvelgęs į atsakymą, pateiktą į pirmąjį klausimą, Teisingumo Teismas konstatavo, kad antrasis klausimas yra hipotetinis, todėl nepriimtinas.
- 20 Paskelbus 2018 m. balandžio 19 d. Sprendimą *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264), 2018 m. lapkričio 14 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusiame teisme įvyko viešas posėdis. Tame posėdyje pateiktame 2018 m. spalio 28 d. pareiškime pareiškėjos pagrindinėje byloje paprašė šio teismo pateikti Teisingumo Teismui naujus prejudicinius klausimus, kurie leistų nustatyti, ar pagal ESS 2 ir 3 straipsnius, SESV 4 straipsnio 2 dalį, 9, 26, 34 straipsnius, 101 straipsnio 1 dalies e punktą, 106, 151–153 ir 156 straipsnius, Chartijos 16 ir 28 straipsnius, Europos socialinę chartiją ir Socialinių teisių chartiją draudžiamos pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad į kai kuriuos iš šių klausimų buvo atsakyta 2018 m. balandžio 19 d. Sprendime *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264), o kitus klausimus pareiškėjos pagrindinėje byloje iškėlė pirmą kartą. Šis teismas mano, kad, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, šiomis aplinkybėmis jis turi dar kartą kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, nes jo sprendimas negali būti skundžiamas teismine tvarka ir jame keliamas Sąjungos teisės aiškinimo klausimas.
- 22 Vis dėlto tas teismas mano, kad pirmiausia reikia kreiptis į Teisingumo Teismą dėl pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą tuo atveju, jeigu bylos šalis nacionaliniame galutinės instancijos teisme iškelia klausimą dėl nacionalinės teisės suderinamumo su Sąjungos teise, t. y. konkrečiai reikia išsiaiškinti, ar toks teismas gali manyti, kad jis atleidžiamas nuo

pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jeigu šalis šį klausimą iškėlė ne pareiškime, kuriuo pradeda byla, o vėliau, be kita ko, po to, kai buvo pradėti pasitarimai byloje arba kai nacionalinis galutinės instancijos teismas pateikė pirmąjį prašymą priimti prejudicinį sprendimą toje byloje.

- 23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat mano, kad apelianto vėlesnėje proceso stadijoje pateiktas pasiūlymas atitinkamam teismui kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl Sąjungos teisės nuostatų, kuriomis ši šalis nesirėmė pateikdama apeliacinį skundą, išaiškinimo pažeistų nacionalinės teisės aktuose nustatytą „procedūrinių apribojimų tvarką“, nes tokiu pasiūlymu keičiamas ginčo dalykas, kuris nustatomas pagal apeliacinio skundo pagrindus ir bylos šalių iškeltus prieštaravimus.
- 24 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, dėl „vienas po kito“ teikiamų prejudicinių klausimų galėtų būti piktnaudžiaujama procesu ir kiltų grėsmė, kad nebus įgyvendinta teisė į teisminę gynybą ir greito bei veiksmingo teismo sprendimų priėmimo principas.
- 25 Šiomis aplinkybėmis *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) nutarė dar kartą sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar pagal SESV 267 straipsnį nacionalinis teismas, kurio sprendimai nėra skundžiami teismine tvarka, iš esmės privalo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, susijusį su klausimu dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, net ir tais atvejais, kai tą klausimą jam pateikia viena iš proceso šalių po to, kai pateikė pirmą pareiškimą, kuriuo pradėtas teismo procesas, arba šalis tampa proceso šalimi, arba po to, kai buvo pradėti pasitarimai byloje, arba net po to, kai Teisingumo Teismui pirmą kartą pateikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą?
2. Ar <...> Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115, 206 ir 217 straipsniai, kaip jie išaiškinti administracinių teismų jurisprudencijoje, tiek, kiek pagal juos negalima peržiūrėti sutarčių, susijusių su <...> specialiaisiais sektoriais, kainų, konkrečiai sutarčių, kurių dalykas skiriasi nuo Direktyvoje 2004/17 nurodytų sutarčių dalyko, tačiau kurios yra funkciškai su jomis susijusios, kainų, atitinka Sąjungos teisę, konkrečiai SESV 4 straipsnio 2 dalį, 9 straipsnį, 101 straipsnio 1 dalies e punktą, 106, 151 straipsnius, pastarajame straipsnyje minimas Europos socialinę chartiją ir Socialinių teisių chartiją, SESV 152, 153 ir 156 straipsnius, ESS 2 ir 3 straipsnius ir Chartijos 28 straipsnį?
3. Ar <...> Įstatyminio dekreto Nr. 163/2006 115, 206 ir 217 straipsniai, kaip jie išaiškinti administracinių teismų jurisprudencijoje, pagal kuriuos negalima peržiūrėti sutarčių, susijusių su <...> specialiaisiais sektoriais, kainų, konkrečiai sutarčių, kurių dalykas skiriasi nuo Direktyvoje 2004/17 nurodytų sutarčių dalyko, tačiau kurios yra funkciškai su jomis susijusios, kainų, atitinka Sąjungos teisę, konkrečiai Chartijos 28 straipsnį, SESV 26 ir 34 straipsniuose įtvirtintą vienodo požiūrio principą ir laisvės užsiimti verslu principą, kuris taip pat įtvirtintas Chartijos 16 straipsnyje?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 26 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 267 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, atleidžiamas nuo šio straipsnio trečioje pastraipoje numatytos pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, jeigu šalis šį klausimą iškelia vėlesnėje proceso stadijoje po to, kai buvo pradėti pasitarimai byloje arba pateiktas pirmasis prašymas priimti prejudicinį sprendimą toje byloje.
- 27 Šiuo klausimu primintina, kad per SESV 267 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, kuri yra Sutartyse įtvirtintos teismų sistemos kertinis akmuo, užmezgamas dialogas tarp Teisingumo Teismo ir valstybių narių teismų teisėjų, kuriuo siekiama užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą ir kartu – jos nuoseklumą, visišką veiksmingumą, autonomiją ir galiausiai savitą Sutartimis sukurtos teisės pobūdį (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 176 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. kovo 6 d. Sprendimo *Achmea*, C-284/16, EU:C:2018:158, 37 punktą).
- 28 Iš tiesų šioje nuostatoje įtvirtintu prejudicinio sprendimo mechanizmu siekiama, kad visais atvejais Sąjungos teisė visose valstybėse narėse būtų taikoma vienodai, ir taip užkirsti kelią Sąjungos teisės, kurią turi taikyti nacionaliniai teismai, aiškinimo skirtumams, taip pat užtikrinti šį taikymą suteikiant nacionaliniams teismams galimybę pašalinti sunkumus, kurių galėtų kilti dėl reikalavimo visiškai įgyvendinti Sąjungos teisę valstybių narių teismų sistemose. Taigi nacionaliniai teismai turi labai plačią diskreciją, tam tikrais atvejais net pareigą, kreiptis į Teisingumo Teismą, jeigu mano, kad jų nagrinėjamoje byloje kyla klausimų dėl Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo ar galiojimo ir dėl to jie turi priimti sprendimą (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (Susitarimas, kuriuo sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 83 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 29 Tad SESV 267 straipsnyje įtvirtintoje sistemoje nustatytas tiesioginis Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimas, kurį įgyvendinant pastarieji glaudžiai veikia tinkamai taikant ir vienodai aiškinant Sąjungos teisę bei saugant pagal ją privatiems asmenims suteiktas teises (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (Susitarimas, kuriuo sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 84 punktą).
- 30 Vykdydamas šį bendradarbiavimą Teisingumo Teismas pateikia nacionaliniams teismams, kurie įpareigoti taikyti Sąjungos teisę (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 7 punktą), šios teisės išaiškinimą, būtiną priimti sprendimams šių teismų nagrinėjamosiose bylose (šiuo klausimu žr. 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Ferreira da Silva e Brito ir kt.*, C-160/14, EU:C:2015:565, 37 punktą ir 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 23 punktą).
- 31 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad atitinkamai nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui suteiktos funkcijos turi esminę reikšmę saugant pačią Sutartimis įtvirtintos teisės esmę (2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (Susitarimas, kuriuo sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 85 punktas).

- 32 Be to, primintina, kad jeigu nacionalinio teismo sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiamas teismine tvarka, tas teismas iš esmės privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, kai jame keliamas klausimas dėl Sąjungos teisės išaiškinimo (2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 42 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 33 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, gali būti atleistas nuo šios pareigos tik tuo atveju, jei konstatavo, kad iškeltas klausimas nereikšmingas ar kad atitinkamą Sąjungos teisės nuostatą Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs arba teisingas Sąjungos teisės aiškinimas yra toks akivaizdus, jog nelieka jokių pagrįstų abejonų (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 21 punktą; 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, 33 punktą ir 2018 m. spalio 4 d. Sprendimo *Komisija / Prancūzija (Mokestis prieš šaltinio)*, C-416/17, EU:C:2018:811, 110 punktą).
- 34 Šiuo klausimu, pirma, primintina, kad iš SESV 267 straipsnio antros ir trečios pastraipų santykio matyti, kad trečioje pastraipoje nurodyti teismai turi tokią pačią diskreciją kaip ir kiti nacionaliniai teismai, kiek tai susiję su tuo, ar jų sprendimui priimti reikia sprendimo Sąjungos teisės klausimu. Tad šie teismai neprivalo perduoti juose iškelta Sąjungos teisės aiškinimo klausimo, jeigu jis nereikšmingas, t. y. tokiu atveju, kai atsakymas į šį klausimą, kad ir koks jis būtų, negalėtų turėti jokios įtakos ginčo sprendimui (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 10 punktą; 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C-136/12, EU:C:2013:489, 26 punktą ir 2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 43 punktą).
- 35 Iš tiesų vykstant SESV 267 straipsnyje numatyti procedūrai, grindžiamai aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo funkcijų atskyrimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamų faktinių aplinkybių konstatavimas bei vertinimas ir nacionalinės teisės aiškinimas bei taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai. Be to, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes turi įvertinti Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų reikalingumą ir svarbą (2011 m. gegužės 26 d. Sprendimo *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*, C-165/09–C-167/09, EU:C:2011:348, 47 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija; 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *X ir van Dijk*, C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564, 57 punktą ir 2021 m. gegužės 12 d. Sprendimo *Altenrhein Luftfahrt*, C-70/20, EU:C:2021:379, 25 punktą).
- 36 Antra, primintina, kad dėl Teisingumo Teismo pagal SESV 267 straipsnį pateikto išaiškinimo galios SESV 267 straipsnio trečioje pastraipoje numatyta pareiga gali prarasti tikslą ir prasmę, be kita ko, jeigu iškeltas klausimas iš esmės yra tapatus tam, dėl kurio analogiškoje ar juo labiau toje pačioje byloje jau buvo priimtas prejudicinis sprendimas, arba Teisingumo Teismas suformavo jurisprudenciją atitinkamu teisės klausimu, nesvarbu, kokią procedūrą taikydamas ją įtvirtino, net jei nagrinėjami klausimai ir nėra visiškai tapatūs (šiuo klausimu žr. 1963 m. kovo 27 d. Sprendimą *Da Costa ir kt.*, 28/62–30/62, EU:C:1963:6, p. 75 ir 76; 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 13 ir 14 punktus; 1997 m. lapkričio 4 d. Sprendimo *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, 29 punktą ir 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *Pedro IV Servicios*, C-260/07, EU:C:2009:215, 36 punktą).
- 37 Vis dėlto reikia priminti, kad net jeigu egzistuoja Teisingumo Teismo jurisprudencija, kuria išsprendžiamas tam tikras teisės klausimas, nacionaliniai teismai išsaugo labai plačią diskreciją kreiptis į Teisingumo Teismą, jei mano, kad to reikia, ir aplinkybė, kad prašomas išaiškinti

nuostatas Teisingumo Teismas jau išaiškino, nesudaro kliūčių Teisingumo Teismui priimti naujo sprendimo (2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Tesco-Global Áruházak*, C-323/18, EU:C:2020:140, 46 punktas).

- 38 Be to, priimto prejudicinio sprendimo galia nacionaliniam teismui, kuriam šis sprendimas buvo skirtas, netrukdo nuspręsti dar kartą kreiptis į Teisingumo Teismą prieš priimant sprendimą pagrindinėje byloje (2003 m. kovo 6 d. Sprendimo *Kaba*, C-466/00, EU:C:2003:127, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Nacionalinis galutinės instancijos teismas privalo pateikti tokį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jeigu jam kyla sunkumų dėl Teisingumo Teismo sprendimo turinio supratimo.
- 39 Trečia, primintina, kad, be situacijų, nurodytų šio sprendimo 36 punkte, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, jog nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, taip pat gali nesikreipti į Teisingumo Teismą su klausimu dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ir jį išspręsti pats, jeigu teisingas Sąjungos teisės aiškinimas yra toks akivaizdus, kad nelieka jokių pagrįstų abejonių (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 16 ir 21 punktus ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Ferreira da Silva e Brito ir kt.*, C-160/14, EU:C:2015:565, 38 punktą).
- 40 Prieš konstatuodamas, kad egzistuoja tokia situacija, nacionalinis galutinės instancijos teismas turi įsitikinti, jog toks aiškinimas yra toks pat akivaizdus kitų valstybių narių galutinės instancijos teismams ir Teisingumo Teismui (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 16 punktą; 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, 39 punktą; 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Ferreira da Silva e Brito ir kt.*, C-160/14, EU:C:2015:565, 42 punktą ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 48 punktą).
- 41 Be to, tai, ar tokia šio sprendimo 39 punkte nurodyta galimybė yra, reikia įvertinti atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 17 punktas ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Ferreira da Silva e Brito ir kt.*, C-160/14, EU:C:2015:565, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 42 Pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kad Sąjungos teisės nuostatos rengiamos įvairiomis kalbomis ir jos yra vienodai autentiškos visomis kalbinėmis versijomis (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 18 punktas).
- 43 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją viena iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti prioritetą, palyginti su kitomis kalbinėmis versijomis, nes Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai, atsižvelgiant į visomis Sąjungos kalbomis parengtas versijas (žr., be kita ko, 2021 m. kovo 24 d. Sprendimo *A*, C-950/19, EU:C:2021:230, 37 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 44 Žinoma, nors nacionalinis galutinės instancijos teismas neprivalo išnagrinėti kiekvienos atitinkamos Sąjungos teisės nuostatos kalbinės versijos, jis vis dėlto turi atsižvelgti į jam žinomus šios nuostatos kalbinių versijų skirtumus, ypač jeigu juos nurodo bylos šalys ir jie nustatomi.

- 45 Be to, reikia pažymėti, kad Sąjungos teisėje vartojama tik jai būdinga terminija ir savarankiškos sąvokos, kurių turinys nebūtinai yra toks pats kaip atitinkamų sąvokų, kurios gali būti įtvirtintos nacionalinėje teisėje (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 19 punktą).
- 46 Galiausiai kiekviena Sąjungos teisės nuostata turi būti įvertinta atsižvelgiant į jos kontekstą ir aiškinama paisant šios teisės nuostatų visumos, jos tikslų ir raidos tuo metu, kai reikia taikyti tą nuostatą (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 20 punktas ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 49 punktą).
- 47 Taigi tik tuo atveju, jei remdamasis šio sprendimo 40–46 punktuose nurodytais aiškinamo kriterijais nacionalinis galutinės instancijos teismas padaro išvadą, kad nėra informacijos, kuri galėtų sukelti pagrįstų abejonių dėl teisingo Sąjungos teisės aiškinimo, šis nacionalinis teismas galės nepateikti Teisingumo Teismui Sąjungos teisės aiškinimo klausimo ir išspręsti jį pats.
- 48 Kita vertus, vien to, kad Sąjungos teisės nuostatą galima aiškinti kaip nors kitaip (ir ne vienu būdu), nepakanka manyti, kad yra pagrįstų abejonių dėl teisingo šios nuostatos aiškinimo, jeigu nė vienas iš šių aiškinimo būdų, atsižvelgiant visų pirma į tos nuostatos kontekstą, tikslą ir norminę sistemą, kurioje ji įtvirtinta, neatrodo pakankamai įtikinamas atitinkamam nacionaliniam teismui.
- 49 Vis dėlto, jeigu nacionaliniam galutinės instancijos teismui buvo nurodyta nevienoda tos pačios valstybės narės teismų arba įvairių valstybių narių teismų jurisprudencija dėl pagrindinėje byloje taikytinos Sąjungos teisės nuostatos aiškinimo, jis turi būti ypač atidus vertindamas, ar nėra pagrįstų abejonių dėl nagrinėjamos Sąjungos teisės nuostatos teisingo aiškinimo, ir atsižvelgti, be kita ko, į prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tikslą užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą.
- 50 Ketvirta, pažymėtina, kad nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, turi patys savarankiškai ir atidžiai įvertinti, ar jų nagrinėjamoje byloje yra vienas iš atvejų, kai galima nepateikti Teisingumo Teismui joje iškeltos Sąjungos teisės aiškinimo klausimo (šiuo klausimu žr. 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, 37 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją; 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Ferreira da Silva e Brito ir kt.*, C-160/14, EU:C:2015:565, 40 punktą ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *X ir van Dijk*, C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564, 58 ir 59 punktus).
- 51 Iš sistemos, nustatytos pagal SESV 267 straipsnį, siejamą su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa, matyti, kad jeigu nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, mano, kad yra atleistas nuo SESV 267 straipsnio trečiojo pastraipoje numatytos pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, nes jo nagrinėjamoje byloje yra viena iš trijų šio sprendimo 33 punkte nurodytų situacijų, jis savo sprendime turi nurodyti motyvus, patvirtinančius, kad arba iškeltas Sąjungos teisės aiškinimo klausimas neturi reikšmės sprendžiant ginčą, arba atitinkamos Sąjungos teisės nuostatos aiškinimas grindžiamas Teisingumo Teismo jurisprudencija, arba, jei nėra tokios jurisprudencijos, Sąjungos teisės aiškinimas nacionaliniam galutinės instancijos teismui yra toks akivaizdus, kad nelieka jokių pagrįstų abejonių.

- 52 Galiausiai dar reikia išnagrinėti, ar nacionalinis galutinės instancijos teismas atleidžiamas nuo SESV 267 straipsnio trečioje pastraipoje numatytos pareigos pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, jeigu bylos šalis pasiūlė pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą vėlesnėje proceso stadijoje, visų pirma po to, kai jos prašymu buvo pateiktas pirmasis prašymas priimti prejudicinį sprendimą.
- 53 Šiuo klausimu primintina, kad pagal SESV 267 straipsnį nustatyta Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų tiesioginio bendradarbiavimo sistema nesusijusi su kuria nors bylos šalių iniciatyva (šiuo klausimu žr. 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C-136/12, EU:C:2013:489, 28 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Bankia*, C-910/19, EU:C:2021:433, 22 punktą). Šalys negali apriboti nacionalinių teismų nepriklausomumo įgyvendinant šio sprendimo 50 punkte nurodytus įgaliojimus, visų pirma įpareigodamos juos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą (šiuo klausimu žr. 1978 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Mattheus*, 93/78, EU:C:1978:206, 5 punktą).
- 54 Taigi, pagal SESV 267 straipsnį nustatyta sistema nėra šalių teisinės gynybos priemonė nacionalinio teismo nagrinėjamoje byloje. Tad vien to, kad bylos šalis teigia, jog byloje kyla Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, nepakanka, kad atitinkamas teismas privalėtų manyti, kad toks klausimas kilo, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 9 punktas).
- 55 Vadinas, tik nacionalinis teismas turi nuspręsti, kokius klausimus pateikti Teisingumo Teismui, ir pagrindinės bylos šalys negali pakeisti jų turinio (šiuo klausimu žr. 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C-136/12, EU:C:2013:489, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 56 Be to, tik nacionalinis teismas sprendžia, kurioje bylos stadijoje pateikti prejudicinį klausimą Teisingumo Teismui (šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), tačiau Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jeigu jį teikiant procesas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme jau buvo pasibaigęs (2000 m. balandžio 13 d. Sprendimo *Lehtonen ir Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, 19 punktas).
- 57 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad jeigu nacionalinio teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, nagrinėjamoje byloje yra viena iš šio sprendimo 33 punkte nurodytų situacijų, jis neprivalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, net jei klausimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo iškeltų jo nagrinėjamos bylos šalis.
- 58 Vis dėlto, kaip matyti iš to, kas išdėstyta šio sprendimo 32 ir 33 punktuose, jeigu nacionalinis teismas konstatuoja, kad jo nagrinėjamoje byloje nėra nė vienos iš šių situacijų, pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą jis dėl kiekvieno jam pateikto Sąjungos teisės aiškinimo klausimo privalo kreiptis į Teisingumo Teismą.
- 59 Tai, kad toks teismas jau kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą toje pačioje nacionalinėje byloje, nepanaikina šios pareigos, jeigu Teisingumo Teismui priėmus sprendimą lieka neatsakyta į Sąjungos teisės aiškinimo klausimą, o atsakymas į jį būtinas sprendžiant ginčą.

- 60 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi nacionalinės proceso teisės nuostatomis, pagal kurias naujas Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, šalies pagrindinėje byloje iškeltas po to, kai buvo paduotas apeliacinis skundas, ypač po to, kai buvo pateiktas pirmasis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, yra nepriimtinas, nes juo keičiamas ginčo dalykas.
- 61 Šiuo klausimu primintina, kad nacionalinis galutinės instancijos teismas gali atsisakyti pateikti prejudicinį klausimą Teisingumo Teismui dėl su procesu tos instancijos teisme susijusių nepriimtino priežasčių, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (šiuo klausimu žr. 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *van Schijndel ir van Veen*, C-430/93 ir C-431/93, EU:C:1995:441, 17 punktą ir 2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 56 punktą).
- 62 Pagal lygiavertiškumo principą reikalaujama, kad visos ieškiniams ir skundams taikytinos teisės normos būtų vienodai taikomos tiek Sąjungos teisės pažeidimu, tiek panašioms nacionalinės teisės pažeidimu grindžiamiems ieškiniams ir skundams (2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 63 Dėl veiksmingumo principo pažymėtina, kad nacionalinės proceso teisės normos neturi būti tokios, kad būtų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga naudotis pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis. Šiuo klausimu reikia atsižvelgti į šių normų vietą visame procese, vykstančiame įvairiose nacionalinėse instancijose, šio proceso eigą ir jo ypatumus. Dėl to prireikus reikia atsižvelgti į pagrindinius nacionalinės teismų sistemos principus, kaip antai į teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo principą ir tinkamą proceso eigą (2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 52 ir 53 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).
- 64 Taigi Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad nacionalinės proceso teisės normos, pagal kurias ginčo dalykas nustatomas pagal tokius ieškinio pagrindus, kokie buvo nurodyti jį pateikiant, yra suderinamos su veiksmingumo principu, jeigu jomis užtikrinama tinkama proceso eiga, visų pirma apsaugant jį nuo didesnių laiko sąnaudų, kurių neišvengiama vertinant naujus pagrindus (šiuo klausimu žr. 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *van Schijndel ir van Veen*, C-430/93 ir C-431/93, EU:C:1995:441, 21 punktą).
- 65 Jeigu pagal atitinkamos valstybės narės proceso teisės normas, laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, SESV 267 straipsnio trečioje pastraipoje nurodytame teisme pateikti pagrindai turi būti pripažinti nepriimtiniais, prašymas priimti prejudicinį sprendimą negali būti laikomas būtinu ir svarbiu tam, kad tas teismas galėtų priimti sprendimą (2017 m. kovo 15 d. Sprendimo *Aquino*, C-3/16, EU:C:2017:209, 44 punktas).
- 66 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: SESV 267 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, privalo įvykdyti pareigą kreiptis į Teisingumą Teismą dėl nagrinėjamoje byloje iškelta Sąjungos teisės aiškinimo klausimo, nebent jis konstatuoja, kad šis klausimas nereikšmingas ar kad atitinkamą Sąjungos teisės nuostatą Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs arba teisingas Sąjungos teisės aiškinimas yra toks akivaizdus, jog nelieka jokių pagrįstų abejonių. Ar taip yra, reikia vertinti atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis. Toks teismas negali būti atleistas nuo tokios pareigos vien dėl to, kad jau kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą toje pačioje nacionalinėje byloje.

Vis dėlto jis gali atsisakyti pateikti prejudicinį klausimą Teisingumo Teismui dėl su procesu tame teisme susijusių nepriimtino priežasčių, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimų

- 67 Antruoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar ESS 2 ir 3 straipsniai, SESV 4 straipsnio 2 dalis, 9, 26, 34 straipsniai, 101 straipsnio 1 dalies e punktas, 106, 151–153 ir 156 straipsniai, Chartijos 16 ir 28 straipsniai, Europos socialinė chartija ir Socialinių teisių chartija turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias nenumatoma periodinės kainų peržiūros sudarius sutartis Direktyvos 2004/17 reglamentuojamuose sektoriuose.
- 68 Šiuo klausimu primintina, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, vykstant Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimui siekiant pateikti Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris būtų naudingas nacionaliniam teismui, reikia, kad tas teismas tiksliai laikytųsi prašymo priimti prejudicinį sprendimą turiniui keliamų reikalavimų, aiškiai išdėstytų Procedūros reglamento 94 straipsnyje, kuris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui turi būti žinomas (2018 m. balandžio 19 d. Sprendimo *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šie reikalavimai taip pat yra pakartoti Teisingumo Teismo rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo (OL C 380, 2019, p. 1).
- 69 Taigi, kaip nurodyta Procedūros reglamento 94 straipsnio c punkte, sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turi būti nurodytos priežastys, paskatinusios jį teikiantį teismą kelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo, ir jo nustatytas šių nuostatų ir pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų ryšys (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 19 d. Sprendimo *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 70 Nagrinėjamu atveju konstatuotina, kad šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą jį teikiantis teismas nepašalino Teisingumo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. Sprendimo *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264) 23 punkte nurodyto trūkumo, nes, nepaisydamas Procedūros reglamento 94 straipsnio c punkto, vis tiek neįvykdė reikalavimo tiksliai ir aiškiai nurodyti, kodėl mano, kad ESS 3 straipsnio, SESV 26 straipsnio ir 101 straipsnio 1 dalies e punkto išaiškinimas yra būtinas arba naudingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje, ir koks yra Sąjungos teisės ir šioje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų ryšys. Tas teismas taip pat nenurodo priežasčių, paskatinusių jį kelti klausimą dėl kitų antrajame ir trečiajame klausimuose nurodytų teisės nuostatų ir aktų (be kita ko, Europos socialinės chartijos, kurios aiškinimas, beje, nepriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai (šiuo klausimu žr. 2015 m. vasario 5 d. Sprendimo *Nisttahuz Poclava*, C-117/14, EU:C:2015:60, 43 punktą)) išaiškinimo, o kaip matyti iš šio sprendimo 20 punkto, iš esmės apsiriboja pareiškėjų pagrindinėje byloje šiuo aspektu iškeltų klausimų išdėstymu ir nepateikia savo vertinimo.
- 71 Vadinasi, antrasis ir trečiasis klausimai yra nepriimtini.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 72 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

SESV 267 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami teismine tvarka, privalo įvykdyti pareigą kreiptis į Teisingumą Teismą dėl nagrinėjamoje byloje iškelto Sąjungos teisės aiškinimo klausimo, nebent konstatuoja, kad šis klausimas nereikšmingas ar kad atitinkamą Sąjungos teisės nuostatą Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs arba teisingas Sąjungos teisės aiškinimas yra toks akivaizdus, jog nelieka jokių pagrįstų abejonių.

Ar taip yra, reikia vertinti atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis.

Toks teismas negali būti atleistas nuo tokios pareigos vien dėl to, kad jau kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą toje pačioje nacionalinėje byloje. Vis dėlto jis gali atsisakyti pateikti prejudicinį klausimą Teisingumo Teismui dėl su procesu tame teisme susijusių nepriimtino priežasčių, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

Parašai.